

GDK 651.1/.3:901:64:(497.12)

RAZLIKE V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI MED GOZDNOGOSPODARSKIMI OBMOČJI V SR SLOVENIJI

Slavka KAVČIČ*

Izvleček

Gozdnogospodarska območja v SR Sloveniji so zelo raznolika. Med seboj se razlikujejo po vrsti kazalnikov, ki kažejo proizvodne razmere in stanje gozdov. Iz tega izhajajo tudi razlike v možnostih za ustvarjanje prihodka in dobička. V prispevku je opisana metodologija za ugotavljanje razlik v ekonomski zmogljivosti območij. Po podatkih iz zdašnjih gozdnogospodarskih načrtov ter cen gozdnih lesnih sortimentov in cen potroškov prvin poslovnega procesa v letu 1987 pa so predstavljeni tudi nekateri rezultati njene praktične uporabe.

Ključne besede: proizvodni pogoji, prihodek, stroški, izjemni pogoji, dobiček

THE DIFFERENCES IN THE ECONOMIC CAPACITY AMONG FOREST ENTERPRISE AREAS IN SLOVENIA

Slavka KAVČIČ*

Abstract

Forest enterprise areas in Slovenia are vary considerably. They differ in a number of indicators which present the terms of production and the state in which the forests are. A result of these are also the differences in the opportunities to create income and profit. The paper describes the methodology for determination of the differences in the economic capacity of individual areas. According to the data in the present forest enterprise plans of individual areas and the prices of forest wood assortments, together with the prices of the consumer's goods of the buisness process in 1987, some results of its use in practice are also presented.

Key words: terms of production, revenue, income, expenses, exceptional conditions, profit

---

* dr.,dipl.oec., izredni profesor, Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83

VSEBINA

1. NEKAJ UVODNIH OBRAZLOŽITEV
2. TEORETIČNE PODLAGE UGOTAVLJANJA RAZLIK V EKONOMSKI MOČI GOZDNOGOSPODARSKIH OBMOČIJ
3. KOLIČINSKI KAZALNIKI RAZLIK MED OBMOČJI, KI VPLIVAJO NA RAZLIKE V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI
4. MERILO ZA UGOVALJANJE RAZLIK V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI OBMOČIJ
5. STANDARDIZACIJA PRIHODKOV IN STROŠKOV
6. VREDNOSTNE RAZLIKE V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI OBMOČIJ
7. LITERATURA
8. SUMMARY

1. NEKAJ UVODNIH OBRAZLOŽITEV

Gozdarstvo je dejavnost, kjer so zemlja in druge naravne danosti odločilni proizvodni tvorci. To velja tudi za Slovenijo, kjer so med različnimi geografskimi območji velike razlike v naravnih pogojih. Pri organizaciji gozdarstva so to skušali upoštevati na tako, da so bile že leta 1947, torej neposredno po vojni, oblikovane večje zaokrožene enote za gospodarjenje z gozdovi, v katerih naj bi se izravnemale različne naravne danosti tako, da bi lahko v njih gospodarili z gozdovi pod približno enakimi pogoji. Pri tem so bile razen geografskih upoštevane tudi biološke, ekonomske in druge komponente.

Organiziranosti gozdarstva naj bi sledila tudi organiziranost in razmestitev lesno predelovalne industrije. Vsako gozdnogospodarsko območje naj bi imelo tudi eno območno lesno predelovalno podjetje. Zato je bil obseg surovin eno temeljnih meril za določanje gozdnogospodarskih območij.

Do bistvenih sprememb je prišlo leta 1961, ko so bila gozdnogospodarska območja opredeljena kot temeljne enote samofinansiranja. To je pomenilo, da mora gozdarsko podjetje, ki je gospodarilo z gozdovi nekega območja, iz prodaje gozdnih sortimentov skrbeti tudi za vlaganja v gozdove. Leta 1965 so bili v območja vključeni tudi zasebni gozdovi in od tedaj dalje lahko govorimo o skupnem gospodarjenju z gozdovi na posameznem območju ne glede na lastništvo.

Čeprav so bila gozdnogospodarska območja oblikovana "na podlagi temeljitih študij in priprav" (Funkl: 1975, 212), pa se je kmalu pokazalo, da po ekonomski zmogljivosti niso niti približno enaka. Verjetno ob njihovem oblikovanju sploh niso postavljali tega cilja. Vendar pa se je različna ekonomska zmogljivost pokazala kot pomemben dejavnik razlik v intenzivnosti gospodarjenja in vlaganja v gozdove. Ekonomsko šibkejša območja so bila deležna manjših vlaganj, čeprav bi družbeni cilji zahtevali povsem obratno. Obenem pa so se v osebnih dohodkih zaposlenih delavcev po gozdnogospodarskih organizacijah začele kazati razlike, ki očitno niso mogle biti samo izraz razlik v uspešnosti dela in gospodarjenja, ampak so izhajale tudi iz različnih naravnih pogojev.

To so bili vzroki, da sta bila v gozdarski zakon iz leta 1974 vnesena dva nova instituta:

1. uveden je bil mehanizem izravnavanja razlik v pogojih gospodarjenja med gozdnogospodarskimi območji in s tem ustvarjen okvir za enakomeren in vsestranski razvoj gozdarstva v celi republiki; ter
2. uvedena je bila obveznost gozdnogospodarskih organizacij, da posebej ugotavljajo tisti del dohodka, ki je rezultat nadpovprečnih naravnih in proizvodnih pogojev ter stanja gozdov; ta del dohodka bi morala gozdna gospodarstva uporabljati le za vlaganja v gozdove, del pa tudi za izravnavanje razlik v ekonomski zmogljivosti med območji.

S tem naj bi dosegli, da bi za osebne dohodke zaposlenih ne uporabljali tudi rente. Razlike naj bi bile le izraz različnih uspehov pri gospodarjenju.

Tudi ta dva instituta se nista pokazala kot uspešna. Ni bilo uresničeno, da bi sredstva za izravnavo ekonomskih zmogljivosti prispevala le območja z nadpoprečnimi zmogljivostmi, uporabljala pa le območja s podpoprečnimi zmogljivostmi. Prispevali in uporabljali so jih vsi. Praktično predpisan način ugotavljanja dohodka iz izjemnih ugodnosti pa je bil tak, da je gozdna gospodarstva spodbujal k večji porabi: čimveč so porabili, tem manj jim je bilo treba oddeliti na račun rente. S tem pa so bili ustvarjeni pogoji, da je bila ponekod uporaba sredstev lahko slabša od optimalne.

Analize pri nas (primerjaj: Winkler, 1988) so podobno kot drugje po svetu (Japonska, Anglija, Švica itd.) pokazale, da v zaostrenih tržnih pogojih gospodarjenja in umiranja gozdov s ceno lesa ni mogoče pokriti vseh potrebnih vlaganj v gozdove, da bi vsaj ohranili, če že ne še razširili razen proizvodne tudi druge splošno koristne funkcije gozdov. Tako je tudi drugje po svetu. Da pa bi gozdarstvo lahko utemeljeno povedalo, koliko sredstev morajo prispevati drugi uporabniki funkcij gozdov, je bilo potrebno analizirati racionalnost gospodarjenja z gozdovi, torej kolikšne so lastne zmožnosti gozdarstva pri nas.

V nadaljevanju na kratko predstavljamo metodologijo za ugotavljanje ekonomske zmogljivosti območja za vlaganje v gozdove in razlik med njimi.

2. TEORETIČNE PODLAGE UGOTAVLJANJA RAZLIK V EKONOMSKI MOČI GOZDNOGOSPODARSKIH OBMOČIJ

Gozdarstvo sodi med dejavnosti, kjer je odločilen proizvodni dejavnik zemlja oziroma druge naravne danosti. Zato moramo razlike v ekonomski moči gozdnogospodarskih območij iskati v tistih prihodkih, ki se lahko pojavljajo v dejavnostih, kjer je zemlja odločilen proizvodni dejavnik. Med takšne vrste prihodkov pa sodijo absolutna renta, diferencialna renta I in II, ter monopolna renta (monopolno rento moramo ločiti od monopolne cene, ki jo omogočajo tržne strukture, ko nastopa na trgu en proizvajalec nekega proizvoda in veliko povpraševalcev po tem proizvodu). Teoretična analiza posameznih vrst rent, pogojev, ki morajo biti izpolnjeni, da se lahko te pojavljajo in aplikacija pogojev na razmere v gozdarstvu, je pokazala, da se lahko pojavljajo v gozdarstvu vse vrste rent.

Absolutna renta je tista, ki se pojavlja na najslabšem zemljišču. Je posledica

dejstva, da je nekdo lastnik zemlje oziroma v primeru gozdarstva, da je nekdo gospodaril z gozdom. Ker pa je gospodarjenje z gozdovi dejavnost vseh gozdnogospodarskih organizacij, je absolutna renta tista, ki se pojavlja v vseh gozdnogospodarskih organizacijah (če se sploh pojavlja) v enakem obsegu. Zato ta renta ne more biti vzrok razlik v ekonomski moči gozdnogospodarskih območij. Seveda pa je to tista renta, ki lahko postavlja gozdarstvo kot panogo v boljši položaj, kot so panoge, pri katerih zemlja ni bistven dejavnik proizvodnje. Pogoji za takšno stanje pa je takšna cena gozdnih lesnih sortimentov, ki gozdarstvu primerjalno z drugimi panogami (dejavnostmi) omogoča pridobivati ekstra dobiček (dohodek). Ekonomski položaj gozdarstva in gibanje cen gozdnih lesnih sortimentov ne dokazujeta tega (Analiza ... 1985, 1986, 1987, 1988).

Diferencialni renti I in II se pojavljata zaradi razlik v proizvodnih pogojih, ki so rezultat naravnih danosti in vložkov v boljše zemljišča (gozdove). To pomeni, da sta diferencialni renti I in II tista prihodka, ki kažeta razlike med gozdnogospodarskimi območji. Teoretične izsledke o diferencialni renti je treba upoštevati tudi v primeru, če se prodajna cena ne oblikuje po najslabših proizvodnih razmerah (kar je verjetno primer v gozdarstvu, vsaj dosedanje analize takšno domnevo nakazujejo). V tem primeru se namesto po dobičku organizacije razlikujejo med seboj po izgubi.

Monopolna renta je renta, ki jo lahko realizirajo organizacije, ki imajo proizvode izjemne kakovosti. Čeprav morda v gozdarstvu ni klasičnega primera, da bi organizacije izkoriščale izjemno kakovost nekaterih proizvodov za povečevanje prodajnih cen, pa stanje gozdov v nekaterih območjih omogoča pridobiti gozdne lesne proizvode, katerih prodajna cena je višja kot v drugih območjih. Zato lahko rečemo, da je tudi monopolna renta med tistimi prihodki, ki nekaterim gozdnogospodarskim območjem omogočajo boljši ekonomski položaj. Torej je treba med dejavnike, ki vplivajo na razlike v ekonomski moči gozdnogospodarskih območij šteti tudi monopolno rento.

3. KOLIČINSKI KAZALNIKI RAZLIK MED OBMOČJI, KI VPLIVAJO NA RAZLIKE V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI

Dejstvo, da so gozdovi SR Slovenije razdeljeni na območja, določa zorni kot gledanja na problem rente. Če bi bila v Sloveniji samo ena gozdnogospodarska organizacija, ki bi gospodarila z vsemi gozdovi (dobrimi in slabimi), se problem rente ne bi kazal v taki podobi kot pri sedanji organizaciji. Verjetno se v zdajšnji fazi niti ne bi pojavljal, saj bi se vse razlike v proizvodnih in prodajnih razmerah samodejno izravnale na ravni delovne organizacije - na ravni Slovenije. Vendar

zaenkrat taka ideja verjetno ni izvedljiva (primerjaj: ..." brez zapletenih računskih operacij lahko z veliko gotovostjo trdimo, da je za Slovenijo optimalna tista razdelitev na gozdnogospodarska območja, ki bi vso deželo združila v eno samo gozdnogospodarsko območje", Pipan, 1969, 153), saj so se gozdnogospodarska območja utrdila, potrebna pa so tudi iz organizacijsko gozdarsko strokovnih vzrokov.

14 gozdnogospodarskih območij Slovenije je zelo raznolikih. Med seboj se razlikujejo po površini, po lesni zalogi na ha, po letnem prirastku, po letnem etatu, po kakovistni sestavi etata, po spravljenih razdaljah, po prevoznih razdaljah itd., torej po kazalnikih, ki najbolj vplivajo na ekonomsko zmogljivost območja.

Simboli pomenijo:

LZ/ha = lesna zaloga na hektar

LP/ha = letni prirastek na hektar

LE/ha = letni etat na hektar

DIE = delež iglavcev v etatu

SR = spravljenih razdalje

PR = prevozne razdalje

PO = površina v ha

Resničnost gornjih trditev, kažejo naslednji podatki (družbeni sektor SLP1):

Preglednica 1: Kazalniki razlik v naravnih in proizvodnih razmerah GGO

GGO enota	PO ha	LZ/ha m ³	LP/ha m ³	LE/ha m ³	DIE %	SR m	PR km
1. TOLMIN	50.190	164	4,02	3,70	46	434	38
2. BLED	26.006	254	5,51	5,98	90	430	23
3. KRANJ	20.289	221	4,58	4,89	72	324	24
4. LJUBLJANA	25.652	208	4,22	4,49	65	386	21
5. POSTOJNA	35.971	236	6,06	5,43	79	293	23
6. KOČEVJE	41.388	237	5,03	6,05	52	349	22
7. NOVO MESTO	27.693	251	4,81	5,82	40	348	24
8. BREŽICE	15.366	189	3,55	3,62	30	398	35
9. CELJE	13.540	189	5,29	4,20	54	396	25
10. NAZARJE	16.740	214	5,33	4,97	75	421	32
11. SL. GRADEC	24.379	263	6,13	5,83	89	345	22
12. MARIBOR	31.033	269	5,12	6,01	64	445	25
13. M.SOBOTA	9.988	186	2,72	4,20	23	378	18
14. KRAS	14.406	58	1,71	0,93	62	346	28
SKUPAJ	352.641	217	4,47	4,96	62	363	26

Vir: Zaključno poročilo, 1988 in Gradivo ... 1987

Podatki kažejo, da so razlike med najslabšim in najboljšim gozdnogospodarskim območjem (ne upoštevaje Krasa) v:

1. lesni zalogi na hektar 1 : 1,64
2. letnem prirastku na hektar 1 : 2,52
3. letnem etatu na hektar 1 : 1,67
4. deležu iglavcev v etatu 1 : 3,91
5. pravih razdaljah 1 : 1,52
6. prevoznih razdaljah 1 : 2,11

Slika bi bila popolnejša, če bi h kazalnikom, ki so vzrok večjim ali manjšim prihodkom in stroškom pri izkoriščanju gozdov, dodali še stroške dejavnosti posebnega družbenega pomena. To pa bi preseglo namen tega dela prispevka, v katerem smo želeli s količinskimi podatki preizkusiti tezo, da so razlike med gozdnogospodarskimi območji tolikšne, da jih je treba upoštevati pri presoji ekonomskih dosežkov v posameznem gozdnogospodarskem območju.

4. MERILO ZA UGOTAVLJANJE RAZLIK V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI OBMOČIJ

Strnjene ugotovitve o teoretičnih podlagah za nastajanje razlik v ekonomski zmogljivosti območij in podatki, ki kažejo razlike v možnostih za ustvarjanje celotnega prihodka, dohodka in dobička v gozdarskih delovnih organizacijah, kažejo, da je treba razlike v ekonomski zmogljivosti med območji iskati tako na področju menjave kot na področju proizvodnje. Na področju menjave se razlike kažejo v različnih prodajnih cenah, ki so posledica različne kakovosti lesa (monopolna renta), na področju proizvodnje pa v različnih proizvodnih stroških, ki so posledica različnih proizvodnih razmer in oddaljenosti od tržišča (diferencialna renta). Seveda pa nastopajo v praksi lahko različne kombinacije: 1. višje cene in nižji stroški, 2. višje cene in višji stroški, 3. nižje cene in nižji stroški in 4. nižje cene in višji stroški. To pa pomeni, da pri ugotavljanju razlik v ekonomski zmogljivosti med območji ni mogoče izhajati ali samo iz razlik v proizvodnih razmerah ali samo iz razlik v kakovostni sestavi gozdnih lesnih sortimentov, temveč iz kumuliranih razlik. Učinki enim in drugim razlik se lahko medsebojno kumulirajo ali pa izničujejo. Torej je za ugotavljanje razlik treba najti merilo, v katerem se bodo odražale kumulirane razlike.

V gozdnogospodarskem območju so gozdovi zasebnega in družbenega sektorja. Iz tega bi na prvi pogled izhajalo, da je treba pri ugotavljanju razlik enako upoštevati oba sektorja lastništva. Vendar ni tako. Vzrok je v tem, da imajo lastniki gozdov iz naslova lastnine pravico do rente, ki ne pripada gozdnogospodarskemu podjetju.

Torej je lastnik tisti, ki v boljših proizvodnih razmerah vloži manj dela in v slabših več. Slabše ali boljše proizvodne razmere v zasebnih gozdovih torej ne vplivajo na ekonomski položaj gozdnogospodarske delovne organizacije, ampak le na ekonomski položaj lastnika gozda.

Drugače pa je z vplivom kakovosti lesa. Zaradi boljše kakovosti lesa imata pri sedanjem načinu določanja cen lesa za lastnika gozdov koristi gozdnogospodarska organizacija in lastnik gozda. Gozdnogospodarska podjetja si namreč za pokrivanje splošnih stroškov obračunavajo prispevek od dosežene prodajne cene. Ta pa je relativno sicer vedno enak, absolutno pa večji pri višji prodajni ceni. Ker pa verjamemo, da bo v kratkem spremenjen zakon o gozdovih v tistem delu, ki zavezuje lastnike, da prodajajo les le gozdnogospodarskim podjetjem, bo odpravljena možnost gozdarskih organizacij, da si obračunajo stroške gospodarjenja v odstotku od prodajne cene. S tem pa bo odpravljena tudi zakonska možnost, da bi si gozdnogospodarske organizacije na račun boljše kakovosti lesa v zasebnih gozdovih ustvarjale monopolno rento. To je vzrok, da pri ugotavljanju razlik v ekonomski zmogljivosti območij upoštevamo le gozdne lesne sortimente, pridobljene iz gozdov v družbeni lasti.

Merilo za ugotavljanje razlik v ekonomski zmogljivosti območij temelji na naslednjih izhodiščih:

1. V gozdnogospodarski organizaciji se izvorno ustvarja dohodek le s prodajo gozdnih lesnih sortimentov. Večina drugih prihodkov je izvedenih in se v bistvu pokrivajo iz cene gozdnih lesnih sortimentov. Seveda to ne velja za tiste prihodke, ki jih podjetja za gospodarjenje z gozdovi pridobivajo na račun drugih (negozdarskih) dejavnosti, ki jih vključujejo v svoj proizvodni program zato, da si izboljšajo ekonomski položaj. Vendar ti ne morejo (ne smejo) biti predmet izravnavanja razlik, saj so rezultat gospodarskih aktivnosti delovnega kolektiva, ne pa izjemnih ugodnosti.

2. Pri ugotavljanju ekonomske zmogljivosti gozdnogospodarskih območij je treba upoštevati objektivne danosti gozdnogospodarskega območja. Zato pri presoji ni mogoče upoštevati dejansko doseženih učinkov, ampak učinke, ki bi jih gozdno gospodarstvo dosegalo, če bi bilo normalno učinkovito. Zato za ugotavljanje:

a) prihodka ni mogoče upoštevati dejansko doseženega, ampak standardiziranega, to je izračunanega iz količin gozdnih lesnih sortimentov, s katerimi bi podjetje lahko razpolagalo in iz cen, po katerih bi lahko razpoložljive sortimente prodalo; razpoložljive količine in njihovo kakovost ugotavljamo iz podatkov v gozdnogospodarskih načrtih (in domnevamo, da so realne), možne cene pa iz prodajnih cenikov za posamezno kakovost lesa;

b) stroškov ne upoštevamo dejansko doseženih, ampak tiste, ki so objektivno nujni, da se opravi proizvodni proces v željeni kakovosti in količini, to je standardizirane stroške.

3. Merilo za ugotavljanje razlik mora biti objektivno. Izračunati ga mora biti mogoče tako, da se v njegovi velikosti kažejo le razlike, ki izhajajo iz razlik v naravnih razmerah in stanju gozdov. Njegova enaka velikost v različnih gozdnogospodarskih območjih pa mora odražati enake razmere gospodarjenja ne glede na različne dejanske proizvodne stroške in ne glede na različne dejanske prodajne cene.

Analiza različnih meril, ki se v strokovni in znanstveni literaturi uporabljajo za ugotavljanje razlik v proizvodnih pogojih (različne vrste normalnih cen, lastnih cen itd.), je pokazala, da navedenim zahtevam v celoti ustreza le standardizirano pokritje po enoti proizvoda. Definirano je kot razlika med standardizirano ceno in standardiziranimi neposrednimi stroški.

4. V SR Sloveniji je 14 gozdnogospodarskih območij. Za vsako gozdnogospodarsko območje lahko ugotovimo pokritje na enoti proizvoda in celotno pokritje. Celotno pokritje dobimo tako, da celotno proizvodnjo pomnožimo s pokritjem na enoti proizvoda. Vsa gozdnogospodarska območja lahko razvrstimo po izbranem merilu. Ekonomsko zmogljivejše je tisto gozdnogospodarsko območje, ki ima večje pokritje. V večjem pokritju se kažejo tako ugodnejše proizvodne razmere kot boljša kakovost lesa in večji obseg proizvodnje.

Za standardizacijo drugih poslovnih stroškov upoštevamo:

a) Za standardizacijo potroškov predmetov dela, sredstev za delo in angažiranih storitev znanstveno ali izkustveno določene normative porabe materialnih prvin poslovnega procesa. Za tiste potroške, za katere nimamo normativov porabe (splošno sprejetih), pa upoštevamo poprečno porabo v gozdarstvu. Pri določanju normativa porabe prvin poslovnega procesa pri vzdrževanju gozdnih cest upoštevamo v gozdnem gospodarstvu poleg gostote gozdnih cest in normativov porabe materiala tudi terenske razmere in oddaljenost nahajališča gramoza;

b) Kot standardne cene potroškov upoštevamo cene za enoto v času, ko standardiziramo stroške.

Na opisan način smo standardizirali neposredne stroške za sečnjo in izdelavo gozdnih lesnih sortimentov, za spravilo lesa, za prevoz lesa, za nakladanje in razkladanje lesa, za dodelavo na melesih, za biološka vlaganja v gozdove, za urejanje gozdov, za odkazilo lesa, za gradnjo gozdnih cest in vlak ter vzdrževanje gozdnih cest.

Ocenjujemo, da smo v celoti uspeli s standardizacijo stroškov pri sečnji, spravilu, prekladanju, prevozu, pri dodelavi na melesih, pri povečanih stroških zaradi razdrobljenosti gozdov ter pri bioloških vlaganjih v gozdove. Manj uspešni pa smo bili pri standardizaciji stroškov gradnje gozdnih cest in gozdnih vlak. Vzrok za to je predvsem slaba evidenca o dosedanji gostoti, predvsem gozdnih vlak. Gozdarska podjetja nimajo evidence, koliko je bilo dejansko že zgrajenih gozdnih vlak in koliko bi jih bilo treba še zgraditi, da bi območje bilo optimalno odprto. Zato bo treba standardizacijo (predvsem m/ha) stroškov gozdnih vlak in gozdnih cest preveriti preden bodo ugotovljene razlike imele posledice za gozdnogospodarska podjetja.

5. STANDARDIZACIJA PRIHODKOV IN STROŠKOV

Merilo, ki ga uporabljamo za poslovne odločitve, mora temeljiti na solidni podatkovni bazi. Če kazalci niso dobro izbrani ali so izbrani subjektivno, so odločitve lahko napačne, čeprav temeljijo na teoretično utemeljenem merilu. To velja tudi za merilo "standardizirano pokritje po enoti proizvoda", ki smo ga izbrali za ugotavljanje razlik med gozdnogospodarskimi območji. Zato je kakovostna standardizacija prihodkov in stroškov med nujnimi predhodnimi opravili. Zahtevno nalogo smo izvedli takole:

1. Temeljne podatke za standardizacijo prihodkov in stroškov črpamo iz območnih gozdnogospodarskih načrtov. Torej je njihova kakovost tolikšna, kot je kakovost območnih gozdnogospodarskih načrtov.

2. Standardizacijo prihodkov izvedemo po posebni metodologiji, kjer upoštevamo naslednje podlage:

- premer srednjega temeljničnega drevesa
- sestavo sortimentov, ugotovljeno iz premera srednjega temeljničnega drevesa
- cene za posamezne sortimente po veljavnem ceniku

3. Pri standardizaciji neposrednih stroškov sta upoštevani dve skupini stroškov, in sicer stroški dela - osebni dohodki in drugi poslovni stroški.

Pri standardizaciji osebnih dohodkov upoštevamo:

a) za standardizacijo potroškov: normative iz panoženga sporazuma, korigirane pri poseku lesa zaradi stopnje razdrobljenosti gozdov;

b) za standardizacijo cen potroškov delovne sile: ceno enote enostavnega dela, objavljeno v SR Sloveniji in zahtevnost posameznega dela oziroma naloge iz panožnega sporazuma gozdarstva.

6. VREDNOSTNE RAZLIKE V EKONOMSKI ZMOGLJIVOSTI OBMOČIJ

Metodologijo za ugotavljanje razlik v ekonomski zmogljivosti območij smo napravili zato, da bi z njo resnično lahko ugotovili razlike med območji. Zato bi opravili jalovo delo, če je ne bi bilo mogoče uporabiti v praksi, bodisi zaradi zapletenosti, bodisi ker temelji na podatkih, ki jih v praksi ni mogoče zbrati. Uporaba metodologije za ugotovitev razlik v ekonomski zmogljivosti območij za leto 1986 in leto 1987 je pokazala, da je uporabna za prakso in da računsko ni prezahtevna, zlasti če je podprta z računalniškim programom.

Praktična uporaba po podatkih leta 1987 je dala rezultate, ki so prikazani v 2., 3. in 4. preglednici.

Podatki kažejo, da je najboljša sestava lesa in s tem možnost za doseganje višjih prodajnih cen na gozdnogospodarskem območju Postojna, najslabša pa na območju Murska Sobota. Razmerje med gozdnogospodarskim območjem z najslabšo in najboljšo sestavo je 1 : 1,204.

Preglednica 2: Povprečne cene gozdnih lesnih sortimentov in povprečni stroški proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov

Gozdno gospo- darstvo	PC/m ³ (din)	Neposredni stroški/m ³							skupaj
		sečnja	sprav.	prekl.	prevoz	meles	poveč. str.		
1. TOLMIN	40.845	5.804	5.497	2.498	6.493	1.489	457	22.238	
2. BLED	46.330	4.206	4.605	1.779	4.874	2.689	246	18.399	
3. KRANJ	43.859	4.841	4.738	2.080	5.123	2.564	331	19.677	
4. LJUBLJANA	43.318	4.537	4.782	2.203	4.946	2.384	621	19.173	
5. POSTOJNA	46.789	3.640	4.528	1.964	4.961	2.080	392	17.565	
6. KOČEVJE	43.172	4.371	4.608	2.406	5.087	1.242	206	17.920	
7. N.MESTO	40.741	3.815	4.908	2.614	5.356	1.059	189	17.941	
8. BREŽICE	39.354	5.720	5.466	2.777	6.463	1.258	123	21.807	
9. CELJE	42.364	4.531	5.166	2.387	5.357	1.783	299	19.523	
10. NAZARJE	43.938	5.362	5.356	2.028	5.757	3.275	22	21.800	
11. S.GRADEC	45.704	4.200	4.514	1.799	4.804	2.931	34	18.282	
12. MARIBOR	43.425	4.340	5.150	2.208	5.243	1.930	397	19.268	
13. M.SOBOTA	38.851	5.651	5.707	2.879	4.998	1.612	197	21.044	
14. SEŽANA	41.306	7.294	5.584	2.244	5.538	4.981	3.091	28.732	
SKUPAJ	43.375	4.519	4.905	2.244	5.288	1.961	310	19.227	

Najvišje stroške pridobivanja gozdnih lesni sortimentov ima kraško gozdnogospodarsko območje, kateremu sledi Tolmin najnižje pa Postojna.

Razmerje med najnižjimi in najvišjimi stroški na m³ je 1 : 1,635 (1,266).

Iz prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov mora gozdnogospodarska organizacija pokriti poleg stroškov proizvodnje tudi sredstva za biološko reprodukcijo gozdov. Po podatkih iz gozdnogospodarskih načrtov za obdobje 1981 - 1990 smo izračunali, koliko mora na kubični meter posamezno gozdnogospodarsko območje nameniti za biološka vlaganja, če hoče opraviti vsa dela, predvidena v načrtu. Pri tem opozarjamo, da smo tudi pri bioloških vlaganjih upoštevali samo neposredne stroške. Če bi želeli prikazati prodajno ceno vlaganj v gozdove, bi morali neposredne stroške povečati za približno 40 odstotkov. Kalkulacije gozdnih lesnih sortimentov namreč kažejo, da obsegajo posredni stroški približno 40 odstotkov prodajne cene.

Podatki so tile:

Preglednica 3: Potrebna sredstva za biološko reprodukcijo gozdov na kubični meter in odstotek prodajne cene

Gozdnogospodarsko območje	Znesek/m v din	% prodajne cene
1. TOLMIN	8.203	20,1
2. BLED	4.885	10,5
3. KRANJ	6.202	14,1
4. LJUBLJANA	7.212	16,7
5. POSTOJNA	5.069	10,8
6. KOČEVJE	4.784	11,1
7. NOVO MESTO	7.517	18,5
8. BREŽICE	8.798	22,1
9. CELJE	8.863	20,9
10. NAZARJE	7.301	16,6
11. SLOVENJ GRADEC	6.369	14,1
12. MARIBOR	6.183	14,2
13. MURSKA SOBOTA	9.893	25,5
14. SEŽANA	20.731	50,2
SKUPAJ	6.616	15,3

Podatki kažejo, da je treba nameniti največji delež prodajne cene za vlaganja v gozdove na kraškem območju (murskosoboškem območju), najmanjšega pa na gozdnogospodarskem območju Bled.

Dosedanja praksa v gozdnogospodarskih območjih je bila, da so gradnjo stalnih gozdnih prometnic in njihovo vzdrževanje prilagajali ekonomskim možnostim. Zato bomo pokritje prikazali najprej tako, da bomo od prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov odšteli stroške pridobivanja gozdnih lesnih sortimentov in stroške bioloških vlaganj v gozdove. Imenovali ga bomo pokritje 1. Pokritje 2 pa je pokritje, ki ga dobimo, če od prodajne cene gozdnih lesnih sortimentov odštejemo poleg stroškov pridobivanja gozdnih lesnih sortimentov in stroškov bioloških vlaganj še stroške izgradnje gozdnih vlak, gozdnih cest in stroške vzdrževanja cest.

Podatki so razvidni iz preglednice 3.

Simboli pomenijo:

PC/m^3 = prodajna cena na m^3

(SPGLS in BV) = stroški pridobivanja gozdnih lesnih sortimentov in bioloških vlaganj na m^3

$PO1/m^3$ = pokritje 1/ m^3

SGP/m^3 = stroški gradnje gozdnih prometnic

$PO2/m^3$ = pokritje 2 na m^3

Preglednica 4: Pokritje 1 in pokritje 2 na enoto proizvoda

Gozdnogospodarsko območje	PC/m^3	(SPGLS in BV) / m^3	$PO1/m^3$	SGP/m^3	$PO2/m^3$
1. TOLMIN	40.853	30.441	10.412	14.461	- 4.049
2. BLED	46.330	23.284	23.046	15.768	7.278
3. KRANJ	43.859	25.879	17.980	18.327	- 347
4. LJUBLJANA	43.318	26.649	16.669	14.908	1.761
5. POSTOJNA	46.789	22.634	24.155	18.653	5.502
6. KOČEVJE	43.172	22.704	20.468	22.975	- 2.507
7. NOVO MESTO	40.741	25.458	15.283	18.330	- 3.047
8. BREŽICE	39.354	30.512	8.842	23.726	-14.884
9. CELJE	42.364	28.386	13.978	29.263	-15.285
10. NAZARJE	43.938	29.101	14.837	19.095	- 4.258
11. SL.GRADEC	45.704	24.651	21.053	20.415	638
12. MARIBOR	43.425	25.451	17.974	20.597	- 2.983
13. M.SOBOTA	38.851	30.937	7.914	1.875	6.039
14. SEŽANA	41.306	49.465	- 8.159	39.913	-48.072
SKUPAJ	43.375	25.843	17.532	18.996	- 1.464

Podatki kažejo, da je najmanjše pokritje 1 na kubični meter na gozdnogospodarskem območju Murska Sobota, največje na postojnskem gozdnogospodarskem območju. Pokritje 2 pa je največje na gozdnogospodarskem območju Bled in najmanjše na Krasu (Celje). Podatki tudi kažejo, da je na kar 9 gozdnogospodarskih območjih pokritje 2 negativno. Iz tega izhaja, da bi tista gozdarska podjetja, ki

gospodarijo na teh območjih, morala poslovati z izgubo. Podatki o poslovanju pa tega ne potrjujejo. Vzroki so za to različni. Med najpomembnejšimi pa bi navedli tele:

1. gozdnogospodarska podjetja izplačujejo delavcem za delo nižje osebne dohodke, kot izhajajo iz zahtevnosti dela in najnižjega osebnega dohodka;
2. pri plačevanju dela upoštevajo bolj zaostrene normative, kot so dogovorjeni v okviru panožnega sporazuma;
3. poleg proizvodnje gozdnih lesnih sortimentov opravljajo nekatera podjetja tudi druge dejavnosti, ki jim prinašajo dobiček;
4. svoj prispevek daje zlasti nekaterim območjem tudi zasebni sektor.

7. SKLEPNE UGOTOVITVE

Razlike v ekonomski zmogljivosti območij, ki izhajajo iz različnih naravnih in proizvodnih razmer, so velike. Ker pa so to razlike, ki jih niso ustvarili kolektivi s svojim delom, je prav, da zaradi njih posamezni kolektivi nimajo niti prednosti niti škode. To pa je mogoče le, če se razlike v dobičku posebej ugotavljajo, prikazujejo in porabljajo za posebne namene. Podatki opozarjajo, da so bile velike razlike že v manj zaostrenih ekonomskih razmerah od zdajšnjih. Z zaostrovanjem gospodarskih razmer pa se vedno bolj zastrujejo tudi možnosti za pridobivanje dohodka. Zato bodo tista podjetja, ki gospodarijo z gozdovi na območjih, kjer so naravne in proizvodne razmere ter stanje gozdov slabše v primeri s tistimi, ki imajo boljše gozdove, v čedalje slabšem položaju. Lahko celo trdimo, da je brez ugotavljanja razlik v ekonomski zmogljivosti med območji in zmanjševanju le-teh bodisi z dotacijami, regresi na enoto proizvoda ali na kakšen drug način ogrožen obstoj nekaterih območij.

8. LITERATURA

1. Analiza gospodarskih gibanj v letu (1985), (1986), (1987), (1988) v gospodarstvu SR Slovenije, gozdarstvu, proizvodnji žaganega lesa in plošč ter proizvodnji in predelavi papirja, Splošno združenje gozdarstva Slovenije, Ljubljana 1986, 1987, 1988, 1989
2. Funkl, L., Gozdnogospodarska območja, Gozdovi na Slovenskem, Založba

- Borec, Poslovno združenje gozdno gospodarskih organizacij Slovenije, Ljubljana 1975
3. Kavčič, S. in sodelavci, Optimalna poslovna in samoupravna organiziranost gozdarstva, BF - Vtozd za gozdarstvo, Ljubljana 1985
  4. Kavčič, S., Informacija za ugotovitev dela dohodka, ki izhaja iz različnih naravnih in proizvodnih pogojev gospodarjenja v gozdarstvu, Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana 1976
  5. Kavčič, S., Dohodek iz izjemnih ugodnosti, Zveza finančnih in računovodskih delavcev Slovenije, Srebrna knjiga 5, Ljubljana 1984
  6. Razlike v ekonomski zmogljivosti med območji Slovenije, Gradivo za posvetovanje z istim naslovom, BF - Vtozd za gozdarstvo, Ljubljana 1987
  7. Pipan, R., Optimalna razdelitev Slovenije na gozdnogospodarska območja, BF - Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, Ljubljana 1969
  8. Winkler, I. in sodelavci, Zagotavljanje sredstev za gozdno reprodukcijo, BF - Vtozd za gozdarstvo, Ljubljana 1988
  9. Zaključno poročilo o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji, Strokovna in znanstvena dela 95, BF - Vtozd za gozdarstvo, Ljubljana 1986

9. SUMMARY

Forestry is one of the activities where the soil and other natural gifts are the decisive production factors. In activities where the soil represents a decisive factor, the revenue occurs (absolute, differential revenues I and II and the monopolistic revenue) which helps some to gain even extra-profit.

In order to moderate the differences among the natural conditions of the individual parts of the forests - when organizing forestry they tried to form larger, complete forest management units - forest enterprises. In these units the different natural conditions should be moderated in such a way that the forests could be managed under equal conditions. Despite of the fact that various criteria were taken into consideration when such areas were formed, they were far from being economically equally strong. This can be seen from the quantity indicators such as growing stock per hectare, increment per hectare, the quantity of wood, transportation distances, skidding distances, etc. The paper suggests a methodology for establishing differences in the economic capacity of the areas, a result of revenues.

The methodology is prepared in such a way, that it takes into account the differences in exchange and the differences in production. It only takes into

account the social sector, because in the private property sector, the proprietor collects the rent himself. A standardized covering per unit of the product is used as a measure for establishing the differences. This is the difference between the standardized price and the standardized direct prime costs required to acquire forest wood assortments, wood mass per stump, and the necessary conditions for acquiring forest wood assortments and silviculture are provided. A standardization of direct felling costs, transportation, processing in lumberyards, regeneration, tending and forest protection, forest management planning, forest roads and skidding tracks building and their maintenance - was carried out.

The use of the methodology on the data from the present forest management plans and the prices from 1987 show that some of the present forest enterprise areas are economically so weak, that without subsidies, dotations or compensations, their existence would be threatened.